

Гергана Алексиева

17 ОКТОМВРИ 1945 Г. – РЕВОЛЮЦИЯ ИЛИ ПРЕВРАТ?

Gergana Aleksieva

OCTOBER 17, 1945 – REVOLUTION OR COUP?

Abstract: *Loyalty Day is a commemoration day in Argentina. It remembers 17 October 1945, when a massive labour demonstration at Plaza de Mayo demanded the liberation of Juan Domingo Perón, who was jailed in Martín García island. It is considered the foundation day of Peronism.*

Keywords: *Loyalty Day; Perón; History of Argentina.*

Датата 17 октомври 1945 г. и до днес е силно оспорвана в аржентинската история и историография. Полярните оценки за нея извеждат на първо място въпроса какво точно се е случило – революция или преврат?

Малко повече от две години по-рано в Аржентина е извършен преврат от тайната офицерска организация Група на обединените офицери (ГОО). Един от участниците в него (все пак не най-видната фигура) е полк. Хуан Перон. След няколко смени по върховете на установената военна диктатура той заема едновременно няколко ключови поста в управлението, а именно: вицепрезидент, министър на отбраната и секретар на Департамента по труда. В качеството си на ръководител на тази административна структура съдейства за утвърждаването на социално законодателство (до този момент такова законодателство на практика липсва) в полза на работещите, което го прави техен любимец, но също така си спечелва и много врагове сред икономическия и политическия елит – и роден, и чужд (по-конкретно американски). Междувременно полковникът се обвързва и с актрисата Ева Дуарте, която бързо се превръща, освен в любима, и в негов политически сподвижник [Алексиева, Г. 2014].

Между 9 и 21 август 1945 г., заради пътуване на президента Фарел зад граница, Перон поема управлението. През това време произнася една знаменателна реч във Военния колеж, в която обвинява американ-

ския посланик Брайдън, че се меси във вътрешните дела на страната. Следва среща с послание, която е доста остра. Перон също така критикува олигархичните сектори, които отказват да приложат увеличението на заплатите, фиксирани от Секретариата по труда. Думите на Перон провокират реакция сред някои сектори от армията, свързани с индустриалните предприемачи и търговците. Те публикуват манифест, който ожесточено критикува икономическите планове на правителството. Това е подсилено и откън, вестник „Ню Йорк Таймс“ публикува статия със заглавие: „Аржентинските икономически сили обявиха война на политиката на Перон“.

Политиката на конфронтация, възприета от враговете на полковника, продължава да печели успехи в началото на септември 1945 г. Все повече хора настояват управлението да бъде прехвърлено на Върховния съд, издигат се призови за гражданско неподчинение. В допълнение са предприети стъпки за обединение на опозицията. Идеята за създаване на коалиция от партии не е нова, нито неин автор е Спрул Брайдън. Комунистите защитават познатата формула Народен фронт. Социалистите искат подобие на коалицията от началните месеци на 1943 г. Радикалите, все още разделени и традиционно враждебно настроени към предизборни коалиции, са склонни на многопартийни усилия. През юли е съставен Демократичен координационен блок, за да работи срещу властта [Page, J. 1983, p. 108].

Опозицията не вярва на обещанието за провеждане на избори, нито на декретите за нормализация за демократичния процес. Приоритет на Блока е да прогони Фарел и Перон от постове им. Тъй като това изглежда неизпълнимо без военна помощ, опозиционното обединение установява контакти с офицери, които са склонни да се обърнат срещу режима. Симпатията към опозицията е най-силна сред флота, който традиционно е пробритански и по-рефлексивен към интересите на висшата класа [Ibidem p. 108]. Ситуацията изглежда взривоопасна.

На 19 септември след седмици на агитация враговете на Перон свикват Поход за Конституция и свобода, който съживява антиперонистките тенденции в управлението [Barahona, F. p. 65]. Правителството може лесно да откаже провеждането на това събитие, но не се знае какви последици ще предизвика. Министърът на вътрешните работи Ортенсио Кихано дава разрешение след дълги преговори с организаторите. Без съмнение той действа според инструкциите на полковника. Перон, от своя страна, лансира прочутия си лозунг: „От работа вкъщи, от вкъщи на работа“. Призовава привържениците си към спокойствие, за да не се стига до „безредици и дори стрелба“. „Хора от миналото не позволяват на бъдещето да дойде“, дава доста епитети за противниците си [Page, J. 1983, p. 108]. А той е светлото бъдеще.

Походът за Конституция и свобода се събира на площада пред конгреса. Плакати на ген. Сан Мартин и други известни герои от аржентинската история, както и антиправителствени лозунги изпълват пространството. Подозрително в този ден внезапно е обявена стачка на тролейните работници, но хората идват с коли, автобуси, на велосипеди и пеша. Полицията дава сведения, че са присъствали около 65 000 души, докато организаторите твърдят, че има около 500 000, най-вероятно цифрата е преувеличена. Събитието обаче наистина е доста мащабно [Ibidem, p. 108]. Очевидно е, че случилото се през последните две години не се радва на одобрението на всички.

Организаторите са добре подготвени за всякакви случаи. Има стремеж да се избягват инциденти и провокации. Демонстрантите пеят националния химн и Марсилезата. Към 3 часа следобед кратка прокламация, призоваваща да се прехвърли властта на Върховния съд и за избори веднага, без да бъдат замесвани военните, е прочена пред сградата на Конгреса. Хората, които са по улиците, са основно от средната и висшата класа и са добре облечени. Начело са почти всички лидери на опозицията – хора от различни партии, бивши министри и офицери от запаса, както и студентски водачи. Походът завършва за около 2 часа и половина, като е прочете на и на друга прокламация на площад „Франция“ – с призив за свобода, спазване на Конституцията, прогрес и справедливост. Хората мирно се разотиват [Ibidem, p. 108–109].

В увековечаване на мита, че опозицията срещу Перон е създадена и контролирана от Сп. Брайдън, американецът е поставен в редиците на демонстрантите. Няма нито фотографии, нито свидетелски разкази, които да подкрепят тази версия. В интервю посланикът категорично отрича да е участвал, и подчертава, че по същото време е обядвал с висши чиновници от Министерство на финансите в хотел „Плаза“. Сигурно е обаче, че хора от посолството пряко наблюдават случващото се [Ibidem, p. 109]. Самият посланик обаче не допуска такава грешка.

Походът за Конституция и свобода е шамар за управлението на Фарел и разкрива степента и характера на общественото недоволство от военното управление. Политическата опозиция е изпълнена с еуфория, убедена, че политическите кариери на президента и вицепрезидента са към края си. Началната реакция на Перон към похода е сурова. Той говори отново за налагане на извънредно положение и за въвеждане на криминални наказания срещу политически отговорните за демонстрацията. След като емоциите се уталожват, той решава да игнорира политиците [Ibidem, p. 109–110].

Реакцията на режима е доста крайна. На 26 септември Фарел отново въвежда извънредно положение, което суспендира важни конституционни права. Полицията предприема масови арести и затворите са

препълнени с опоненти на режима. На пресата е забранено да отразява какво се случва. Президентът споделя, че няма да оттегли обещанието си за свободни избори, и дава гаранции, че извънредното положение ще бъде вдигнато, след като опозицията спре с острата конфронтация. Недоволството обаче вече е обхванало страната. В началото на октомври студентите поемат инициативата в борбата срещу Фарел и Перон и окупираат университети в цялата страна. Сградите, които завземат, стават „изложбената зала“ за антиправителствена пропаганда, очевиден символ на бунт, който режимът не може да толерира. Полицията завзема университетите отново, затворите се изпълват с хора, този път млади. В улична схватка между студенти и крайни националисти 10-годишно момче е ранено смъртоносно и опозицията се сдобива с мъченик [*Ibidem*, p. 110–111].

Офицерският корпус става все по-неспокоен – очертава се Аржентина да попадне в бездна. Мнозинството от офицери предпочитат решение, което ще позволи армията да се оттегли с достойнство от политиката. За много хора продължаващото присъствие на Перон и неговата кохорта е най-голямата пречка за успешния изход от тази ситуация. Когато полицията превзема университетските сгради, някои офицери са готови да жертват Перон, което ще им даде повод за действие [*Ibidem*, p. 111]. Ева Дуарте е точно такава възпламеняваща искра.

На 1 октомври Перон назначава нейния приятел Николини за ръководител на Департамента на пощите и телеграфа, който контролира всички форми на комуникации. Тази постъпка провокира най-голямата криза в кариерата на полковника. Назначението на корумпиран човек на пост, обещан на офицер, е последният удар за военните, които са силно разтревожени от влиянието на Ева. На 6 октомври ген. Авалос настоява пред Перон назначението да бъде отменено. Младата актриса го насърчава да не го прави [*Foss, Cl.* 2006, p. 33]. Нейното влияние над Перон е силно, но все още тя няма популярност сред масата работещи и сред синдикатите.

Договарянето между правителство и профсъюзи има своята кулминационна точка в Декрет 23852 от 2 октомври 1945 г. По странен начин тази победа за труда остава затъмнена – отчасти, защото законовите аспекти на исканията на профсъюзите са надхвърлени от по-идеологическите изрази на синдикалисти, комунисти и социалисти. Този декрет установява пълни законни права на профсъюзите чрез елиминирането на паралелни (чл. 9 и 10), направлявани избори (част 4), мрежа от съдилища за договаряне с работодателите и права на профсъюзите да участват в политиката (чл. 33) – давайки на работниците зелена светлина да формират политическа партия, която евентуално да спечели предстоящите избори. Изключително важно – един профсъюз

е законен само ако е получил положителна санкция на Секретариата (чл. 43); целта е да се премахне евентуална трудова опозиция срещу авторитаризма на Перон. Декретът е кулминацията от серия законови отстъпки, започнали със създаването на помирителните и арбитражните комисии за федералната столица през декември 1944 г., последвано от създаването през юли 1945 г. на Съд за работническа справедливост за столицата [Adelman, J. 1992, p. 250]. В този смисъл Декретът от 2 октомври е вододел, даващ силен тласък на системата за колективно трудово договаряне. Той поставя основата на социалните права и на трудовия перонизъм за следващите десетилетия.

Декретът подстрекава армията към действие. Преобладаващото мнение е, че силният човек трябва да бъде отстранен. На 9 октомври офицерите от гарнизона Кампо де Майо, ръководени от ген. Авалос, искат оставката на Перон. Той няма друг избор освен да се подчини, генералът е номиниран за министър на отбраната, а Перон на следващия ден подава оставка от всички заемани постове [Barahona, F. p. 65].

За падането на Перон вина носи и Ева. За един аржентинец от добро семейство, а още повече за един офицер, личното достойнство е най-ценното съкровище. Членовете на ГОО упрекват полковника, че прекалено афишира връзката си с тази посредствена актриса. Перон отвръща, че той е човек с нормални апетити и че е по-добре неговото име да се свързва с това на актриса, а не на актьор – отговор, който не се харесва на някои от критиците му. Ева е раздразнила офицерите, към които не пропуска да се обръща на „ти“. В действителност интригите и маневрите на генералитета ѝ дават възможност да се намеси в държавните дела. Те провеждат обсъжданията по-често в частни сбирки, отколкото в институциите; повечето от тези срещи се провеждат в жилището на полковника. Ева става свидетел на и участник във вземането на решения [Спенсър, Дж. 2009, с. 45–46].

„След като представих своята оставка, излязох от Министерство на войната малко тъжен поради факта, че правителството допусна сериозна грешка, която бързо щеше да доведе до сериозни последици (...) Шефовете знаеха по-добре от мен каква армия получихме през 1943 г., и знаят добре какво направихме оттогава, за да се стигне до това, което имаме днес“. Перон разказва, че е получил уверения в готовността на армията и на синдикалните лидери да се борят за неговото оставане във властта. „Аз не исках нито един човек да загине, за да спаси ситуацията“ [El 17 de octubre de 1945]. Определено се чувства егоцентризм и самочувствие.

В деня след подаването на оставка Хуан Перон произнася знаменателна реч [Discurso radiofonico del 10 de octubre de 1945 del colonel Juan Domingo Peron] на ул. „Перу“ към 19,30 вечерта. Обръщението е

насочено основно към работниците. На първо място, лидерът подчертава, че е помолил сътрудниците си да не напускат постовете, които заемат. „Аз смятам, че в този час работата в Секретариата не е административен пост, а боен пост, а бойните постове не се напускат, на тях се умира“. Тази къща, която основах преди година и половина, се превърна в надежда за хората, които работят и страдат“. Говори в първо лице, множествено число, речта е изпълнена с хвалби. Тя е хаотична и емоционална. Не казва защо подава оставка, няма никакво обяснение. Призовава към спокойствие и цитира разговора си с президента, в който му е обещано, че реализираната дотук социална работа и постигнатите завоевания ще бъдат запазени и ще следват своя ход. Вратата към политиката и властта не е затворена.

Нощта на 11 октомври е решаваща. Политическата класа, съживена от от страха, че ще се претопи във воените, иска свикването на президентски избори, но правителството се съпротивлява. На 12 октомври делегация от видни граждани представя на президента Фарел меморандум, в който се поставя искането за смяна на министри, които са близки на Перон, неговия арест и подготовка на избори. Майор Фернандес Суарес отива по-далеч и дори настоява за неговото физическо елиминиране [**Barahona, F.** p. 65–66]. Дори извън управлението полковникът изглежда заплашително популярен. Радостта сред противниците му е огромна.

В Ла Плата чувството на задоволство е дори по-силно. Университетът там е авангард на опозицията към правителството; бунтуващите се студенти, насилствено прогонени от сградите, които са окупирали в началото на октомври, очевидно са спечелили своята битка и с националното правителство, и с провинциалните власти и полицията. След оттеглянето на Перон нормалността е възстановена, ректорът настоява за разследване на полицейската бруталност. Назначено е ново лице на поста „федерален надзирател“ в провинция Буенос Айрес и ръководителят на полицейския участък и неговите инспектори са разследвани от федерален съдия. Малко внимание е отделено на месопрееработващите работници от Берисо [**James, D.** 1988, p. 443]. А това ще се окаже стратегическа грешка.

„Атрисата Ева Дуарте, приятелка на полк. Перон, обяви пред журналисти, че той е задържан. Каза, че в 4,30 сутринта в апартамента, в който живее полковникът, е дошла полиция, за да го задържи“. Добавя, че полковникът е споделил: „Ще ги придружа, само за да избегна проливане на кръв сред аржентинците“. Това е отразено само от една от информационните агенции и в ежедневника „Действие на Сан Хуан“ (от 14 октомври); вероятно това е единственият писмен документ

от времето на кризата, която отразява намесата на Ева в полза на нейния приятел [Eikhoff, G. 1996, p. 635].

Събитията следват своя ход, Перон е задържан и е изпратен на остров Мартин Гарсия. Обмисля възможността да изостави борбата и да се оттегли от политиката, за да живее на спокойствие с Ева (в писмо на полковника до Ева, предадено от Рикардо Сидикаро, той пише: „Когато изляза, ще се оженим и ще заживеем на някое спокойно местенце“). Завещанието на Мерканте разкрива същото: „Имай ми доверие, не губи надежда“, пише Перон, като го моли да се грижи за Ева¹. Жилището, в което го настаняват, е за военни затворници. Той следи какво се случва в Буенос Айрес по радиото. Изпраща две писма до министъра на отбраната с въпроси защо е задържан от полицията и в какво е обвинен; тъй като по радиото чува, че не е арестуван, решително опровергава тази информация пред министъра [Barahona, F. p. 66]. Следва и писмо [El 17 de octubre] до президента Фарел, в което споделя, че се чувства наранен, защото е отдал целия си живот на армията и „след като е реализирал мечтата си (...), се чувства предаден от коварството на една институция, която не е нашата“. През цялото време властта отрича очевидния факт, че той не се намира на свобода. Страхът от реакция си остава.

Ситуацията се изостря в тези дни, които съвпадат с националния празник 12 октомври. Работодателите едностранно отказват да спазят нещо, вече спечелено от работниците: на много места те отказват да дадат двойна надница по случай празника, а други не се съобразяват с обещаната ваканция². Това звучи като директно посегателство и заплаха. Перон го няма едва от няколко дена, а спечеленото вече изчезва.

Слуховете за национална стачка в подкрепа на Перон циркулират още преди уикенда от 13–14 октомври. На 15 октомври водената от комунистите Работническа федерация е наводнена от послания на хора, „които са близки до активистите и искат да изведат месопреработвателните работници по улиците“. Като цяло антиперонистките сили имат всички основания да се чувстват спокойни. След принудителната оставка на Перон на 9 октомври и последвалия арест вълната се обръща, очевидно окончателно, и по улиците, и в правителствените кръгове срещу бившия вицепрезидент и неговите последователи. След слуховете за обща стачка ОКТ е разделена по този въпрос и много утвърдени профсъюзи и работнически организации твърдо отричат идеята [Adelman, J. 1992, p. 252]

¹ www.archivoperonista.com/documentos/correspondencia/1945/carta-peron-evita.

² www.archivoperonista.com/documentos/correspondencia/1945/carta-peron-al-general-farell.

Падането от власт на Перон и последващият арест произвеждат дълбоко впечатление в общността на Берисо. По това време кварталът е най-голямата индустриална концентрация на работници в Аржентина. С бума в износа на месо по време на Втората световна война общността наброява около 45 000 души към юни 1943 г. и съвпада с издигането на Перон на национално ниво. Перон създава близки контакти с месо-пакетиращите работници и появилия се съюз Автономен синдикат на работниците от месната индустрия в Берисо. Чрез благоприятната намеса от страна на Секретариата по труда са предприети важни първи стъпки към консолидиране на профсъюзните организации в компаниите „Суифт“ и „Армур“. Самият Перон посещава Берисо по различни поводи. Последната от тези визити е в началото на септември, когато той присъства на погребението на брата на Сиприано Рейес, лидера на трудещите се в Берисо. Разговори за стачка се водят непрестанно в седмицата след падането на полковника от власт. Рейес (мобилизира своите хора, буквално ходейки от врата на врата и от фабрика на фабрика, за да се поиска освобождаването на Перон) призовава за такива действия още преди почивните дни. Профсъюзът заедно с други групи работници решава да организира стачка на 17 октомври при липсата на окончателно решение на ОКТ [James, D. 1988, p. 443]. Видимо инициативата идва отдолу, от хората.

Да се задържи вълната на ентузиазъм, не е лесна задача. Около 17,30 часа в понеделник, 15 октомври, към края на работния ден, работниците организират демонстрация на главната улица в Берисо. Събират се около 700 души, които са разпръснати от полицията, но те идват отново на по-малки групи и прекарват следващите часове навън, викайки името на Перон и призовават за неговото освобождаване. Към 9 вечерта окончателно са разгонени след стрелба срещу първите редици от протестиращите. Следващия следобед сценарият се повтаря. Още около 5 ч. следобед около 300 жени се събират на ул. „Ню Йорк“, скандирайки името на Перон. Към тях се присъединяват мъже работници, походът е стриктно контролиран от полицията. Те отново прекарват няколко часа по улиците на предградията, разпръсквайки се за кратко, когато полицията атакува. Веднага след това се събират отново. Единствените докладвани инциденти са, че е замерван с камъни местен синдикален лидер и жени демонстрантки нападат човек, който издига лозунг срещу Перон [Ibidem, p. 443–444; Barahona, F. p. 67].

Във вторник, 16 октомври, Централният комитет на ОКТ се събира на заседание, за да вземе решение какви действия да предприеме спрямо ареста на Перон. Членовете на ръководния орган добре съзнават, че демонстрациите, които вече са обхванали цялата страна, ги засягат пряко, но са разделени по въпроса доколко синдикатът трябва

да се намеси; крайното средство е свикването на стачка с искането за освобождаване на Перон [**Ibidem**, р. 444]. Дискусиите по тази тема продължават няколко часа. Крайният резултат на очевиден компромис е гласуване с 11 на 16 в полза на 24-часова обща стачка, която трябва да започне в полунощ, четвъртък, 18 октомври, но да не се споменава в документа³, публикуван веднага след срещата, че едно от исканията е освобождаване на полковника. Комитетът поставя искания за провеждане на свободни избори, сваляне на извънредното положение в държавата, свобода за всички политически затворници и запазването на социалните придобивки, получени от работниците.

През нощта на 16 октомври атмосферата на очакване завладява Берисо. Известно е, че 17 ще бъде стачен ден и новините за избухването на стачки и протести, които се случват в Авеланеда и други работнически предградия в южната част на Големия Буенос Айрес, са масови. Хората от Берисо са в постоянен контакт с работещите в захарните плантации в Тукуман и са наясно, че имат тяхната подкрепа за своята кауза. Около полунощ всички планове за стачка и демонстрация са приключили. Има постоянна активност, като профсъюзните членове получават инструкции и после ги разпространяват с помощта на своите семейства и съседите си [**James, D.** 1988, р. 444]. Заради тясната връзка между дом и месторабота в един индустриален град с размерите на Берисо е лесно за профсъюза да разпространи новините сред цялата общност.

Докато комитетът дебатира, Рейес и неговите хора превземат улиците. На 16 октомври след демонстрация в Берисо те се разпръскват и посещават много фабрики в околностите на Буенос Айрес, за да се опитват да убедят възможно най-много работници да се присъединят към поход към столицата. Основният лозунг е: „Освободете Перон!“. Полицията ги блокира на един от мостовете, водещи към центъра на града, но много хора преодоляват пречките на силите за сигурност и достигат до финалната точка [**Page, J.** 1983, р. 125].

Междувременно Перон се разболява в тези решаващи дни и се налага да бъде прехвърлен в Централната военна болница. Първите симптоми за влошаване на неговото здравословно състояние се появяват на 14 октомври в неделя вероятно заради спецификата на климата на острова. На място са изпратени цивилни лекари, но в нощта на 16 срещу 17 октомври, около 2 часа, той е прехвърлен в Буенос Айрес за лечение. Ева заедно с брат си идва малко по-късно [**Revista Panorama, 12 de octubre de 1972**]. Перон споделя, че когато хората разбират, че той е във военна болница, се събират спонтанно под прозорците в неговата подкрепа. Докато получава визити, никой не го уведомява дали е

³ www.elhistoriador.com.ar/documentos/actas/1945/acta-cgt.

задържан, или е на свобода [Perón, J. 1981, p. 65]. Той се възстановява изключително бързо, което е подозрително.

Това, което се случва в този ключов ден (17 октомври), е естествена последица от развитието на събитията в понеделник и вторник. Тревогата за сигурността на Перон провокира надигането на много работници и войнстващи лидери, като С. Рейес, подклаждат успешно напрежението. Гласуването за стачка на ОКТ също допринася за атмосферата и подготовката на похода. Мръсните предградия, които свързат Ла Плата и Буенос Айрес, се раздвижват още рано сутринта. В Берисо и Енсенада последователите на С. Рейес излизат с викове: „Ние искаме Перон“, придружени от семействата си. В Авеланеда и Ланус, намиращи се по-близо до Буенос Айрес, хора, трудещи се в металообработващата промишленост, също излизат на улицата. Фабрики и магазини бързо затварят или въобще не започват работа. Жп работниците също обявяват стачка и така е прекъснат трафикът към и от федералната столица [Page, J. 1983, p. 128].

Към началото на деня малки отряди са начело на работниците от месопреработвателните фабрики и малко текстилно предприятие. Строители, железопътни и пристанищни работници вече са изведени по улиците. Отделни групи отиват до ключови точки на Берисо, най-вече моста „Рим“, който свързва предградието с Енсенада, намиращо се от другата страна на основния канал. На практика са блокирани всички подстъпи от Ла Плата и към 8 сутринта градът е напълно изолиран. Отправен е апел към магазините да не отварят врати през този ден. Училищата също са затворени, тъй като учителите, които живеят в Ла Плата, няма как да отидат на работа. Кореспондент на „Ла Насион“ разказва: „Към 11 преди обяд в Берисо нищо не е нормално, фабриките са затворени, транспортът не работи и в околността се очаква колони от работници да поемат контрола върху улиците и да демонстрират с големи плакати с портрета на Перон“ [James, D. 1988, p. 445].

Интерес представляват спомените на един работник за тези събития: „На 17 октомври работех в металургично предприятие на ул. „Конститусион“. Сутринта (...), около 9, групи хора идваха откъм Авеланеда, напредвайки към центъра на града. Някои се приближиха и казаха: „Трябва да излезем на улицата, за да освободим Перон“. Новините, които имахме в този момент, бяха, че Перон е задържан и че всичко, което се прави, е за да бъде освободен. Хората излязоха на улицата. Вярвахме към „Пласа де Майо“ и стигнахме към 11,30 часа, защото по пътя спирахме. (...) Тогава нямаше толкова хора, колкото имаше следобед, когато целият площад се напълни...“ [La gente venia del sur]. Този разказ показва, че освен планирано извеждане на хора има и спонтанни реакции. Мобилизацията дава резултати.

В Ла Плата „най-тревожните слухове“ за това какво ще се случи следобед с пристигането на работниците от Берисо и Енсенада циркулират от ранна утрин. Хора на велосипеди с „про-“ Перон лозунги показват, че скоро демонстрантите ще дойдат. Работнически делегации превземат фабрики, принуждавайки ги да затворят. Между 7 и 9 сутринта трамвайният транспорт, свързващ Берисо и Енсенада с Ла Плата, е прекъснат. Походът към столицата реално започва по обяд. Демонстриращите спират пред сградата на вестник „Ел Диа“, където са хвърлени няколко камъка; също така са нанесени поражения върху магазини. Специална мишена са студентите, които са преследвани и атакувани в района на университетския комплекс. Подобни инциденти има и в други университетски центрове. Вече виковете са: „Обувки – да! Книги – не!“. Финалната точка е площад „Сан Мартин“, т.е. сградата на правителството. Отделни хора се разпръскват из целия център на града; има множество атаки на магазини, а кулминацията е около 8 вечерта, когато е атакувана личната резиденция на ректора на университета; демонстрантите влизат със сила и има сериозни поражения. Едва два часа по-късно полицията успява да овладее тази ситуация [James, D. 1988, 446–447]. Сред лозунгите могат да се посочат: „Родина – да! Колония – не!“, „Нито янки, нито марксисти! Перонисти!“. Има данни, че присъстват около 100 000 души, цифра, която вероятно е преувеличена [Barahona, F. p. 67; James, D. 1988, p. 453].

Прспективата за следващия ден не изглежда добра. ОКТ вече е насрочила 18 октомври за ден на национална стачка, давайки официална подкрепа за де факто общата стачка, в която участват голям брой работници още предишния ден. В допълнение голяма част от хората от Берисо и Енсенада прекарват нощта по улиците на града, спейки по площади и паркове. Много от тях обикалят с камъни в ръка. Частни домове също са атакувани, разграбени са складове на бирена фабрика. Мишени на гнева са и редакции на вестници. С продължаващото отсъствие на полиция от улиците на града той е оставен на „благоволенieto“ на демонстрантите.

Въпреки широко разпространения мит, който поставя Ева като ключов организатор на общественото недоволство от 17 октомври, е ясно, че по това време тя няма нито политически профил, нито нужните контакти, за да бъде фактор при мобилизирането на работниците.

В спомените [Perón, J. 1981, p. 64] си Перон разказва, че в тези дни Ева е развивала изключително интензивна дейност. Тя се премества да живее в неговия празен дом на ул. „Посадас“. През дните, в които той се намира на острова, тя организира работническото недоволство. Тогава все още не е достатъчно известна. Никой в Аржентина не може да си представи революция с подобен характер. Дейността на Ева е мъчи-

телно трудна. Понякога тя се среща с хората в един малък бар, друг път в домовете на синдикални лидери или там, където живеят работници – симпатизанти на Перон. Тези думи на полоковника са част от митовете за ролята на Ева в перонизма.

В Каса Росада президентът Фарел разбира какво се случва на площада. Един от неговите помощници поставя въпроса какви мерки ще бъдат предприети. „Нищо“, отговаря държавният глава. Адмирал Лима настоява за употреба на полицейска сила срещу демонстрантите. Фарел отново настоява на своето. Когато до него достига новината, че мостовите са вдигнати (т.е. протестиращите не могат да преминат), по телефона той издава заповед незабавно да бъдат спуснати [Page, J. 1983 p. 129]. Страхът от насилие го кара да бъде отстъпчив.

Пресата раздухва напрежението, следобедните ежедневници от 17 октомври пускат челни заглавия: „Обща стачка в Тукуман, захарните заводи не работят. Следват железниците! Народът иска Перон!“. Правителството решава да повика полковника, за да упражни влиянието си и да разпръсне манифестацията. Фарел е заобиколен от ген. Авалос и адмирал Лима. Хората крещат на улицата, обсъжда се възможността да се открие огън, която почти веднага е отхвърлена. Авалос издава заповед да бъде извикан Мерканте с идеята да успокои манифестиращите. Мерканте казва очевидното – протестиращите искат Перон. Изпратен е в болницата, където се намира обожаваният лидер. Хуан Веласко, шеф на полицията, и адмирал Тейсаире го придружават. Всички разбират, че са докоснати от властта, но как да я вземат? Тейсаире е ясен: „Хората искат Перон, също показват и какъв е начинът“. Мерканте го коригира: „Хората ще помислят много скоро, че това е поредният държавен преврат, същият като предишните. Само едно легитимно правителство ще разреши проблемите на страната“ [Barahona, F. p. 67–68].

Перон решава, че Мерканте има право. „Нуждаем се от подкрепа, за да променим нещата, и тази подкрепа трябва да бъде спечелена чрез свободни избори, които да легитимират нашите действия“. Те се отправят към президентския дворец, където е решено полковникът лично да успокои хората [Ibidem, p. 68].

По настояване на президента Перон произнася реч [Perón, J. 1981 p. 66] от балкона на президентския дворец на 17 октомври вечерта. Тя прави впечатление на програма за действие. Не дава точен отговор къде е бил в изминалите десетина дни, също така няма директни обвинения срещу никого. Първата цел, която той поставя, е изграждането на вечен съюз. Перон в „този исторически момент за републиката“ ще бъде връзката на съюза, който ще направи неразрушимо братството между народа, армията и полицията; това ще бъде вечен и безкраен съюз, за да може този народ да расте в духовно единство на истинските и автен-

тични сили на националността и на реда; това единство трябва да бъде ненаруσιμο и безкрайно, за да може нашият народ не само да притежава щастие, но и да знае как да го защитава свободно. „Това единство го чувстваме истинските патриоти, защото да обичаш Родината, не е да обичаш нейните полета и сгради, а да обичаш своите братя! Това единство, база на цялото бъдещо щастие, трябва да се основава на силен екстракт от този народ, което, показвайки се днес на този площад, на брой повече от 1 милион, показва на света материална и духовна величина“⁴. Издига патриотизма в култ. Само който прави като мен, е истински патриот! Неколкократно гарантира, че ще продължи да работи за благото на работниците.

Труимфът е пълен, вестник „Епоха“ публикува следната информация: „От историческия Пласа де Майо повече от 1 млн. граждани поискаха Перон да бъде президент“. Работникът Себастеано Баро споделя: „Когато полк. Перон излезе на балкона, почувствах, че площадът се разтресе“ [La gente venia]. Това без съмнение е стъпката, от която се нуждае. Хората са с него и сега само трябва да организира тази огромна харизма, която привлича милиони хора и които го гледат с огромна надежда.

Това е безкръвен преврат, провокиран от предишна революция в социалните придобивки за работещите (повишаване на заплати, платен годишен отпуск, нормални условия на труд), които до този момент не са имали никакви права. Превратът провокира провеждането на демократични избори (насрочни за 24 февруари 1946 г.), които да затвърдят полученото до този момент.

ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES

Публикации/Publications

Алексиева, Г. 2014 – Гергана Алексиева. Перонизмът: история и политика. Велико Търново, 2014. [Gergana Aleksieva. Peronizmat: istoria i politika. Veliko Tarnovo, 2014].

Спенсър, Дж. 2009 – Джоана Спенсър. Ева Перон. София, 2009. [Dzhoana Spensar. Eva Peron. Sofia, 2009].

Adelman, J. 1992 – Jeremy Adelman. Reflections on Argentine Labour and the rise of Peron. Bulletin of latin American research. Vol. 11, N. 3, 1992.

Eikhoff, G. 1996 – Geogr Eikhoff. El de octubre al reves: la demobilizacion del pueblo peronista por medio de renunciamiento de Eva Peron. Desarrollo economico, Vol. 36, N. 142, 1996.

⁴ www.archivoperonista.com.ar/discursos.

Foss, Cl. 2006 – Clive Foss. Juan and Eva Peron. London, 2006.

James, D. 1988 – Daniel James. October 17th and 18th, 1945: Mass protest, Peronism and the argentine working class. Journal of social history, Vol. 21, N. 3, 1988.

Page, J. 1983 – Joseph Page. Peron: a biography. New York, 1983.

Perón, J. 1981 – Juan Domingo Perón. Yo Juan Domingo Peron: relato autobiografico. Barcelona, 1981.

Интернет базирани източници/Internet Sources

Discurso radiofonico del 10 de octubre de 1945 del colonel Juan Domingo Peron. – www.argentinahistorica.com.ar

El 17 de octubre de 1945. – www.elhistoriador.com.ar

La gente venia del sur – Relato testimonial de Sebastian Borro, un obrero que participo el 17 de octubre. –www.elhistoriador.com.ar.

Revista Panorama, 12 de octubre de 1972. – www.elhistoriador.com.ar
www.archivoperonista.com.ar/discursos.

www.archivoperonista.com/documentos/correspondencia/1945/carta-peron-evita.

www.archivoperonista.com/documentos/correspondencia/1945/carta-peron-al-general-farell.

www.elhistoriador.com.ar/documentos/actas/1945/acta-cgt.